

2011. június 29. szerda
Bírák könyve 9,22–57

Dr. Hodossy-Takács Előd

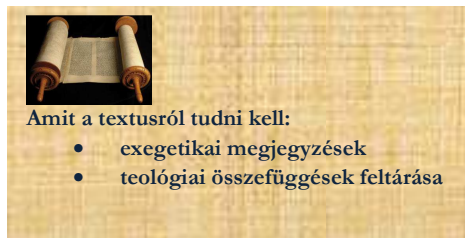

Viszály Abímelek és Sikem városa között

^{9,22}Abímelek három évig volt Izráel fejedelme. ^{9,23}De Isten egy gonosz lelket küldött Abímelek és Sikem polgárai közé, ezért Sikem polgárai hűtlenek lettek Abímelekhez. ^{9,24}Így torolta meg Isten a Jerubbaal hetven fián elkövetett erőszakot, és így háritotta vérüket testvérükre, Abímelekre, aki meggyilkolta őket, meg Sikem polgárait, akik támogatták őt testvérei meggyilkolásában. ^{9,25}Sikem polgárai lesben álltak a hegytetőkön, és kiraboltak mindenkit, aki elment mellettük az úton. Ezt hírül adták Abímeleknek. ^{9,26}Azután eljött Gaal, Ebed fia testvéreivel együtt, és Sikembe költözött. Sikem polgárai megbíztak benne. ^{9,27}Amikor kimentek a mezőre, leszüretelték a szőlőjüket, kitaposták, és örömmünet tartottak; bementek Istenük házába, ettek, ittak, és ócsárolták Abímeleket. ^{9,28}Gaal, Ebed fia ezt mondta: Ki ez az Abímelek, hogy mi sikemiek szolgáljunk neki?! Hiszen ez a Jerubbaal fia, Zebul meg a helytartója! Szolgáljátok inkább Sikem atyjának, Hamórnak az embereit! Miért szolgáljuk őt? ^{9,29}Volna csak az én kezemben ez a nép, majd elkergetném Abímeleket! Abímeleknek pedig megüzen- te: Szedd össze a seregedet, és jöjj ki harcolni! ^{9,30}Amikor meghallotta Zebul, a város parancsnoka, Gaalnak, Ebed fiának a szavait, haragra lobbant. ^{9,31}Követeket küldött Abímelekhez Tormába ezzel az üzenettel: Gaal, Ebed fia és testvérei Sikembe jöttek, és ellened lázítják a várost. ^{9,32}Indulj el tehát éj- szaka seregeddel együtt, és állj lesbe a mezőn! ^{9,33}Reggel pedig, mihelyt fölkel a nap, törj rá azonnal a városra! Mikor azután Gaal kivonul ellened, bánj el vele, ahogy tőled telik! ^{9,34}Abímelek elindult éjszaka egész seregével, és lesbe álltak Sikem ellen négy csapatban. ^{9,35}Amikor Gaal, Ebed fia, kivonult és fölállt a város kapuja előtt, Abímelek is elindult a leshelyről seregével együtt. ^{9,36}Amint Gaal meglátta a sere- get, azt mondta Zebulnak: Nézd! Egy sereg vonul le a hegytetőkről! Zebul azonban ezt mondta neki: A hegyek árnyékát nézed embereknek. ^{9,37}De Gaal megint csak így szólt: Nézd! Egy sereg vonul erre az ország közepe felől, egy másik csapat pedig a Jóslás Tölgye felől jön. ^{9,38}Akkor ezt mondta neki Zebul: Hol van most az a nagy szád, amellyel így beszéltél: Ki az az Abímelek, hogy szolgáljunk neki? Ez az a nép, amelyet lebecsültél. Most hát vonulj ki ellene, és ütközz meg vele! ^{9,39}Gaal kivonult Sikem polgárai élén, és megütközött Abímelekkel. ^{9,40}De megfutamodott, Abímelek pedig üldözőbe vette. Sokan hul- lottak el halálra sebzetten a kapu bejáratáig. ^{9,41}Abímelek Arúmában maradt, Zebul pedig elűzte Gaalt és testvéreit; nem maradhattak Sikemben. ^{9,42}Másnap azután a nép kiment a mezőre. Ezt hírül vitték Abímeleknek, ^{9,43}ő pedig összeszedte a seregét, három csapatra osztotta, és lesbe állt a mezőn. Amikor látta, hogy a nép kijött a városból, rájuk támadt, és legyilkolta őket. ^{9,44}Abímelek ugyanis előretört a vele levő csapatokkal, és elállta a városkapu bejáratát. A másik két csapat pedig rátört mindazokra, akik a mezőn voltak, és legyilkolta őket. ^{9,45}Abímelek egész nap harcolt a város ellen, és elfoglalta a várost. A benne levő népet fölkoncolta, a várost pedig lerombolta, és bevetette sóval. ^{9,46}Amikor meghallották ezt Sikem fellelgvárának a polgárai, mindnyájan Él-Berít templomának a rejtkehelyére menekültek. ^{9,47}De hírül adták Abímeleknek, hogy Sikem fellelgvárának a polgárai mind együtt vannak. ^{9,48}Abímelek föl- ment a Calmón-hegyre egész népével. Fejszét fogott Abímelek a kezébe, levágott egy faágat, fölvette, a vállára tette, és azt mondta népének: Láttátok, hogy mit csináltam. Hamar tegyetek ti is így! ^{9,49}Vágott tehát minden egyes ember egy ágat, azután követték Abímeleket. A fát lerakták a rejtkehely mellett, és azzal felgyújtották a rejtkehelyet. Minden ember meghalt Sikem fellelgvárában, mintegy ezer férfi és nő.

Abímelek halála

^{9,50}Abímelek azután Tébéc alá vonult, megostromolta Tébécet és elfoglalta. ^{9,51}A város közepén volt egy erős fellelgvár. Oda menekült minden férfi és nő, a város valamennyi polgára, és magukra zárták azt. Azután fölmentek a fellelgvár tetejére. ^{9,52}De Abímelek a fellelgvárig nyomult, és megtámadta azt. Már közel volt a fellelgvár bejáratához, és fel akarta gyújtani. ^{9,53}Akkor egy asszony egy kézimalom követ dobta Abímelek fejére, amely bezúzta a koponyáját. ^{9,54}Ő azonnal így kiáltott fegyverhordozó legényé- nek: Ránts kardot, és ölj meg, hogy ne mondják rólam: Asszony gyilkolta meg! A legénye keresztülszúr- ta, és meghalt. ^{9,55}Amikor az izráeliek látták, hogy Abímelek meghalt, mindnyájan hazamentek. ^{9,56}Így fizetett meg Isten Abímeleknek azért a gonoszságáért, amelyet apja ellen követett el, amikor meggyil- kolta hetven testvérét. ^{9,57}A sikemiek fejére is visszaháritotta Isten minden gonoszságukat, és beteljesed- dett rajtuk Jótámnak, Jerubbaal fiának az átka.

9,22–57 – Viszály és bukás

Ezek a versek mutatják meg, hogy Isten büntetése ez alkalommal sem maradt el. Jótám prófeciája („*tűz fog kicsapni Abímelekből, és megemészti Sikem polgárait meg a várbelieket, tűz fog kicsapni Sikem polgáraiból meg a várbeliekből is, és megemészti Abímeleket!*” - 9,20) pontosan valóra válik.

[22–25] Az Abímelek és Sikem közötti szakítás tragikus következménye: a város környéke az anarchiába süllyed, a sikemiek itt közönséges útonállóként jelennek meg. (Más értelmezés szerint a viták a város által szedett vámok miatt alakulnak ki - ez a szöveg alapján nehezebben lenne igazolható.) Ez a megállapítás (25.v.), valamint a 28., és az 55. vers is azt mutatja, mintha Abímelek a várostól független vezér lenne, aki egyszerűen kiterjesztette hatalmát Sikemre is, legalábbis egy időre. Sikem mintha nem lenne izraeli város - vagy ha annak minősíthető, akkor olyan település, ahol az ősi kánaáni rend érvényesül.¹ A viszony megromlásának magyarázata az Istentől származó *gonosz lélek (rúach rá'áh)*. A jelenet lényege tehát: Abímelek ural egy adott területet, ehhez tartozik Tormá (31.v.), Arúma (41.v.) és feltehetőleg Tébéc is (50. v.); azonban Sikem birtoklása nem akadálytalan, itt vagy elismerik igényét, vagy nem. A szöveg ebben a részben közvetlen és egyértelmű kapcsolatot feltételez a kirobbanó feszültség és az 5. versben leírt mézárálás között.

[26–29] Gaal feltűnése tovább erősíti a sikemiek függetlenedési elképzeléseit, ő reális alternatív vezetőnek tűnik. Gaal egyébként maga is jövevény a városban, aki azonban mintha jól ismerné a város hagyományait; Hámórra (vö. 1Móz 34,2) hivatkozik; egyúttal viszont Abímelek elűzését ígéri. A konspiráció hátterül az őszi betakarítási ünnep szolgál.²

[30–41] A harc és Gaal veresége nem is várat magára sokáig. Zebul küldi a jelzést Abímeleknek, aki késedelem nélkül cselekszik. Éjszaka áll lesben embereivel; amihez még szükséges Zebul támogatása is, ő az, aki félrevezeti Gaal embereit. A sikemiek nagy tömegben esnek el, a városból Zebul úzi el Gaalt és családját.

[42–49] Abímelek kegyetlen bosszút áll a városon. Először a kapun kívül lévőket öldösik halomra, majd betör a településre, elpusztítja, lakóit kardélre hányja. A maradék népet elevenen égetik el rejtékhelyén. Sikemben az 1960-as feltárások szerint valóban rommá lett egy templom a Kr.e. 12. században, ezt a feltárók Abímeleknek tulajdonították.³ Megjegyzendő, hogy főleg az ásátások utáni 1–2 évben hangsúlyozták az elpusztuló templomot; maga a város ép maradt ebben az időszakban, így az elbeszélést már nem szokás régészeti anyaggal hitelesíteni - nem is szükséges. Mindenesetre van, aki a két elbeszélés közül (a város lerombolása ill. a templom felégetése) az utóbbit hiteles(ebb)nek tartja.⁴

[50–57] Ez után következik a Tébéc-konfliktus és Abímelek halála. Abímelek ismét győzelmet arat; tehát egészen eddig alapvetően egy sikeres hadvezért látunk. Sőt: a viszály kirobbanása óta egyértelműen ő tűnik a szimpatikus figurának. Teológiailag viszont az a gonosztett, amivel hatalma kezdődött, nem maradhat büntetlen. Hiába tevékenykedik a fejezet második felében pozitívan, hisz a fosztogatásra berendezkedő sikemieket rendszabályozza meg, mégsem merülhet bűne feledésbe. Tébécnek már csak a fellegvára maradt meg, innen dobja hősünk fejére a malomkövet az asszony. A

¹ Mazar, Amihai: *Archaeology of the Land of the Bible 10,000 - 586 B.C.E.* AB Reference Library, Doubleday, 1990, 333–334; O'Connor, M.: Judges. In: Brown, R.E. – Fitzmyer, J.A. – Murphy, R.E. (szerk.): *The New Jerome Biblical Commentary*. Prentice Hall, 1990, 132–144, 140.

² Boling, R.G.: Judges. In: Meeks, Wayne A. (gen.ed.): *The HarperCollins Study Bible*. HarperCollins Publishers, NY. 1993, 367–415, 386.

³ Toombs, L.E.: Shechem (city), addendum. IDB 4, 1962, 315.

⁴ Smith, R.H.: The Book of Judges. in: Laymon, C.M. (ed.): *Interpreter's Concise Commentary. Old Testament History*. 1984, 39–80, 66.

kézimalom felső kövéről van szó: az alsó kő tekintélyes, teknő alakúra kopott-koptatott kő volt, ami-re rászórták az őrleendő gabonát, és egy kisebb kézikővel őrölték meg. Egy ilyen zúzta be Abímelek koponyáját, aki elkerülendő a legnagyobb gyalázatot (asszony ölné meg), legényével keresztülszúrta magát. Ezzel a jövendölés teljes egészében beteljesedett: Sikem romokban, lakói pedig Abímelekhez hasonlóan halottak. A történet mély nyomot hagyott az izraeli emlékezetben (ld. 2Sám 11,21). A torony talán hasonló lehetett a sikemihez, a korszak jellegzetes építményei azok a 10-12 méter széles és hosszú négyzet alakú kő alapok, melyek feltételezhetően fából készült tornyok alap-emelvényeül szolgáltak.

Ez az elbeszélés tovább folytatja azon történetek sorát, melyek rádöbbenek bennünket: nem nagyon lehet sok újdonságot találni a nap alatt. Abímelek bűnei, melyek a sikemi hatalom megragadásának kezdetén kísérték működését, nem maradnak büntetlenül. Óhatatlanul is eszünkbe jutnak diktatúrák, melyek kegyetlen elnyomással, vérrel alapozták meg hatalmukat – utána lehet, hogy hosszú évtizedeken át próbálták feledtetni a kezdeti vérontást, egyre inkább bölcsnek, békességre igyekvőnek, partnerinek mutatva magukat, de ez nem változtatott a tényen. A vér továbbra is kezükhöz tapadt. Ez történt Magyarországon is az 1956-os forradalmat követő évtizedekben.

Abímelek történetében a hatalmat vérrel megragadó férfi nem kap hosszú évtizedeket, három év után Isten rendelése szerint bomlik fel a jó viszony a város között és közte. Megkezdődik a viszály, és nem kell azt hinnünk, hogy ellenlábasa egy szájhős volt, aki a szüreti multság alkalmával kérkedett csupán: érvei nagyon is logikusak és józanok. Származását emlegeti fel, a maga szempontjából nagyon okosan, hisz mindenki tudta, hogy Gedeon csak egy másodrangú feleséget vett magának a városból, tehát Abímeleknek nagyon sok köze nincs is ehhez a városhoz, milyen alapon várja el az ott élőtől, hogy szolgáljanak neki? Persze mindenki ismerte származását. Csak eddig nem láttak maguk előtt alternatívát, ezért hangzik másként ez a mondat Gaal szájából. Meg is kezdődik a harc, és furcsamód Abímelek már-már pozitív alakká, de legalábbis tehetséges katonává változik át. Jól taktikázik, kitaratóan küzd – mintha nem is ugyanaz az ember lenne, aki a fejezet első fele szerint még „*hitvány*” emberek élén masírozik.

Lehet, hogy rendeződik karaktere, de a sorsát ő sem kerülheti el. Látszólag már mindent megnyert, az ellenszögölőket kardélre hányta, az elbújókat felkutatta és emlékezetes módon megbüntette (elevenen megége), és akkor az utolsó összecsapáskor, annak is a legvégén, asszonykéz által kell elvesznie – és az izraeliek egyszerűen hazamennek. Mintha egy film peregne le a szemünk előtt, ami egyszer csak megszakad. Vagy: mintha a történelemből ismert számos diktatúra végnapjainak és bukásának perceit látnánk. Hirtelen, amikor senki sem számít rá, egyszer csak összedől a légvár.

Nem szükséges, hogy kései történelmi párhuzamokat erőltessünk történetünk kapcsán. Ez az elbeszélés mégis arról tanúskodik, hogy a mi Istenünket nem lehet azzal vádolni, hogy rövidtávú lenne a memóriája. Miért nem sújt le ilyen, és hasonló helyzetekben azonnal? Miért engedi a zsarnokságot? Miért tűr el annyi mindent? Miért engedte az övéi elnyomását olyan sokszor a történelemben? Olyan kérdések ezek, melyekre nincs válasz. Azaz, mégis van: mi töprenghetünk a miérteken, csak az biztos, hogy nincs olyan nyíltan vagy titokban elkövetett gonoszság, ami rejtve maradhatna. Isten nem feledékeny, és nem is néz félre; viszont megvannak a maga kikutathatatlan titkai. Ez tragikus az erőszakkal hatalomra törőknek, a trükkös vezetőknek, a bármilyen közösséget félrevezetőknek; viszont örömhír mindazoknak, akik erejük szerint próbálnak egyenes úton járni.